

Оцінювання в Новій українській школі: ресурс для розвитку замість вироку

Про приклади оцінювань в різних країнах читайте в статті [“Оцінювання по-новому: як закордонне оцінювання в початкових класах можна використати в Україні”](#)

Завершується навчальний рік, в якому [100 шкіл по всій Україні](#) (4 школи в кожній області) навчали своїх першокласників за [новим Державним стандартом початкової освіти](#). Вчителі у 200 класах (по 2 класи в кожній з пілотних шкіл) практикували [компетентнісний підхід](#) – тобто **розвивали у своїх учнів не лише когнітивний інтелект.**

Вони вчили їх не лише писати, читати і рахувати, а й навчали конструктивно виражати свої емоції та керувати ними, співпрацювати в парах і в групі, висловлювати свою думку, критично мислити, аналізувати, шукати різні варіанти рішень, мирно вирішувати конфлікти, брати на себе відповідальність за свої дії. Це так звані м’які навички (soft skills), [визнані у світі](#) як необхідна складова сучасної освіти, оскільки лише людина, яка володіє цими навичками і вміннями, може бути успішною в 21-му столітті.

Отже, навчальний рік завершується, і вчителям та батькам важливо дізнатися, чи досягли діти в пілотних класах поставлених цілей. І це непростий виклик для вчителів, бо компетентнісне навчання вимагає нових підходів до оцінювання. Щоб оцінити результати дитини в досягненні вище перерахованих вмінь і навичок, категорично **не підходять ні бальна система, ні вже знайомі в початковій школі “добре”, “молодець”, “старайся”**.

Почавши досліджувати проблему оцінювання, ми виявили значну розбіжність щодо цього питання в україномовних та в західних джерелах. На жаль, у відкритих джерелах знайшли небагато робіт українських науковців щодо сучасних підходів до оцінювання. А в тих роботах, що є, наголошується на недостатній дослідженості цієї теми.

Водночас, у західних джерелах, не лише в англо- чи німецькомовних, а наприклад, і в польськомовних, протягом останніх 30 років друкувалися матеріали і наукові дослідження про компетентнісний підхід. Зокрема й, про особливості оцінювання поступу дитини, а не лише кінцевого результату, як оцінка може мотивувати і надихати дитину і про те, як негативні емоції блокують здатність мозку дитини навчатися.

В ході дослідження ми з’ясували, на наш погляд, **засадничу річ:**

В англійській мові є два слова, які позначають оцінювання: assessment та evaluation. Українською їх перекладають одним словом – оцінювання.

Англійське assessment [в українській трактують](#) як оцінювання “формувальне”, “формативне”, “формуєче”, “формаційне”, “розвивальне”, “аналітичне” тощо. А evaluation перекладають як “традиційне”, “підсумкове”, “сумативне” оцінювання. Водночас, різні автори наділяють поняття різними якістьми, інколи заплутуючи і розпорошуючи увагу читачів.

Проте аналіз західних джерел дозволяє дійти висновку, що в країнах, які вже понад два десятиліття практикують компетентнісне навчання та формувальне оцінювання в школах, assessment та evaluation розділені чітко і зрозуміло:

1. Assessment оцінює процес, а **evaluation** – результат навчання.

формувальне оцінювання (assessment):

Оцінює процес

Завжди є позитивним

Індивідуалізоване

Обидва:

Вимагають критеріїв

Застосовують засоби вимірювання

Є доказовими

Підсумкове оцінювання:

Оцінює результат

Виносить оціночне судження

Застосовується відповідно до стандартів

Дає зворотний зв'язок

2. Формувальне і підсумкове оцінювання підпорядковані різним цілям:

- формувальне оцінювання (assessment) має на меті підвищити якість;
- підсумкове оцінювання (evaluation) має на меті оцінити якість.

3. Формувальне оцінювання (assessment) здійснюється під час навчального процесу, підсумкове (evaluation) – по його завершенні.

Формувальне оцінювання
Перевіряє, як триває навчання

Підсумкове оцінювання
Перевіряє, що було вивчено

Діагностувальне: ідентифікує сфери, де необхідне покращення

Оціночне: вимірює досягн. певного рівня

Ідентифікує недоліки і покращує навчання

Судить про якість

Здійснюється під час навчального процесу

Відбувається в кінці навчального процесу

Допомагає учням вчитися один в одного

Змушує учнів конкурувати між собою

Окремо хочеться зазначити, що деякі українські автори, пишучи про формувальне оцінювання і підкреслюючи, що воно “винятково позитивне”, як приклад чи зразок наводять негативні категорії про рівень учня.

Наприклад, як критерій пропонують пункт “чого учень ще не знає” чи “не вміє”. В іншій статті про формувальне оцінювання відомого українського науковця, на яку часто посилаються в різних роботах вчителі, методисти, науковці, слова “контроль, контрольний, контролювати” зустрічаються 18 разів, слова “розвиток, розвивати, розвивальний” – 4 рази, “мотивування, мотиваційний” – 4 рази, можливості учня – 2 рази і лише в контексті “з'ясувати”, а не “розкрити” чи “посилити”. Слів “підтримка, підтримати”, “допомога, допомогти” у статті взагалі немає.

Це показує, що перехід до справжнього формувального оцінювання в українській школі вимагатиме серйозної зміни культурних норм, педагогічних звичок і парадигм.

Звісно, формувальне оцінювання передбачає діагностику прогалів чи недосягнутих результатів, але в звіті чи листі, в спілкуванні з дитиною перших класів чи її батьками це має відображатися винятково позитивними характеристиками: замість “не знає” чи “не вміє” потрібно писати “потребує додаткової роботи”, “варто приділити увагу”, “потенціал для зростання полягає в...” тощо.

Підсумовуючи викладене, хочеться звернути увагу на кілька моментів: щоб здійснювати формувальне оцінювання, вчителю необхідно забути чи відмовитися від багатьох установок радянської і пострадянської педагогіки:

1. Робота вчителя в початковій школі – **розкрити потенціал кожної дитини**, а не перевірити її на відповідність певному стандарту.

2. **Формувальне оцінювання не повинно містити частки НЕ**, жодних негативних суджень чи критики. Формувальне оцінювання діагностує сфери, які потребують покращення, і допомагає покращити їх. [Влучну аналогію](#) навів експерт з оцінювання Пол Блек: коли кухар готує суп і куштує його, – це формувальне оцінювання. Коли страву пробує клієнт – це підсумкове оцінювання.

3. **Формувальне оцінювання не може складатися з балу, цифри, букви чи лише одного слова**. Батькам мають додавати обов'язково пояснення, розширену категорію чи словесну характеристику – написану самим вчителем чи складену із запропонованих варіантів.

4. **Формувальне оцінювання оцінює не результат, а процес**. Відповідно, щоб здійснити формувальне оцінювання, не проводять спеціальні контрольні роботи. На превеликий жаль, протягом

нашого дослідження ми знайшли за допомогою пошукових систем небагато докладних сучасних матеріалів, як вчителю здійснювати оцінювання в самому процесі роботи.

5. Коли говорять, що оцінювання в першому класі не буде, мають на увазі, що **не буде традиційного для України оцінювання як вироку** – з цифрою чи одним словом, які зовсім не передають суть того, що відбувалося з дитиною протягом року в школі. В Україні має змінитися ставлення до поняття “оцінювання” і як швидко це відбудеться – залежить від вчителів.

Нове формувальне оцінювання вимагатиме і нового сприйняття з боку батьків: їм не варто згадувати свій досвід в школі (як вчителька чи їхні батьки дорікали поганими оцінками), не ставати в захисну позицію відносно вчителя і не нападати на дитину, якщо вона не досягла очікуваних ними результатів. Батькам також доведеться вчитися сприймати оцінювання як відверту розповідь учителя про те, що відбувається з дитиною в школі, як ресурс для розвитку, як цінну інформацію, як запрошення до співпраці з метою розкрити найкращі якості маленької особистості. І це вимагає зміни культурних норм в цілому в суспільстві.

Іванна Коберник, співзасновниця [ГО “Смарт Освіта”](#) і радниця міністра освіти і науки